

2017-04-27

Till: Länsstyrelsen i Stockholms Län
Från: Håbo-Tibbles arbetsgrupp för förhindrande av att rötslam lagras på orten
Ä. nr: Länsstyrelsens diarienummer 5051-11207-2017 och 403-10571-2017
Saken: Bygg- och miljönämndens i Upplands-Bro kommun beslut den 2 februari 2017 med dnr Ecos 15/0651-427 - anmälan om uppförande av slamlager inom Håbo Häradsallmänning S:1 samt beslut samma dag med dnr Bygg.2016.426 - förhandsbesked för nybyggnad av lokal på fastigheten Håbo Häradsallmänning S:1, Hammarbyfjällsvägen 2.

Utveckling av grund för överklaganden i rubricerade ärenden

1 Inledning

Håbo-Tibbles arbetsgrupp för förhindrande av att rötslam lagras på orten ("Arbetsgruppen") får härmed inkomma med utvecklade överklaganden enligt nedan. Arbetsgruppen får sägas företräda ett stort antal personer med anknytning till Håbo-Tibble trakten och som tagit ställning mot det tänkta slamlagret genom underskrift av protestlistan mot lagret, se [bilaga 1](#).

Arbetsgruppen ber Länsstyrelsen att notera att denna skrivelse avser båda de överklagade och rubricerade besluten och det som anförs gäller således – i tillämpliga delar – vart och ett av sagda beslut.

2 Bakgrund

Sedan 2012 har boende i Håbo-Tibble och Håtuna med omnejd protesterat mot etablering av ett slamlager på orten. Den första ansökan om tillstånd från Käppalaförbundet inkom år 2011 till Upplands-Bro kommun. Ansökan gällde då mellanlagring av 25 000 ton rötslam på en plats belägen ca 400 meter från den plats Käppalaförbundet nu vill bygga ett slamlager på. Upplands-Bro kommun ställde sig då negativ och avstyrkte medan Länsstyrelsen däremot tillstyrkte. Upplands-Bro kommun och flera invånare överklagade Länsstyrelsens beslut och till sist drog Käppalaförbundet tillbaka sin ansökan under tiden då ärendet låg för överprövning hos Mark- och miljödomstolen.

I sin motivering till avstyrkandet år 2013 skrev Upplands-Bro kommun följande:

”I Översiktsplanen har hänsyn tagits för att kommunen ska kunna ta sitt ansvar för regionalt viktiga kommunaltekniska funktioner. Det sker framförallt genom att verksamhetsområdet vid Högbytorp, med Ragn-Sells avfallsverksamhet, har utökats till det dubbla jämfört med tidigare. Området är särskilt avsett för verksamheter av den art som Käppalaförbundet söker tillstånd för. Enligt Käppalaförbundets ansökan använder man bl.a. Högbytorp idag. Det är inte rimligt att aktuell slamanläggning i strid med den nyligen antagna Översiktsplanens tydliga prioritering, som Länsstyrelsen inte invände mot, skulle lokaliseras utanför de områden som översiktsplanen har angett för den här typen av verksamhet.”

Kommunen fortsätter:

”Med hänsyn till den snabba tillväxten i Stockholmsregionen med stor efterfrågan på områden för arealkrävande och miljöstörande verksamheter och dels Upplands-Bros geografiska läge är Översiktsplanens inriktningar av central betydelse för att upprätthålla och utveckla miljö-, natur- och kulturvärden i kommunen.”

Vidare påpekades att:

”i Översiktsplanen anges att på landsbygden har de areella näringarna, i det här fallet skogsbruket, företräde framför andra exploateringsintressen. Platsens större sammanhängande skogsområde norr om E18 pekas ut i översiktsplanen som ett viktigt område för rekreation och friluftsliv.”

Efter att ha återtagit sin ansökan återkom emellertid Käppalaförbundet den 23 november 2015 med en ny anmälan om mellanlagring av annat avfall än farligt avfall enligt verksamhetskod 90.40 i miljöprövningsförordningen till Bygg- och miljönämnden i Upplands-Bro kommun (”Bygg- och miljönämnden”). Käppalaförbundet hade nu flyttat sitt önskade slamlager ca 400 meter från den plats man pekat ut i sin ansökan från år 2013. Det handlade nu om ett något mindre lager avsett att ta emot 20 000 ton slam årligen istället för 25 000 ton som var fallet i den ursprungliga ansökan. Arbetsgruppen som varit aktiv frågan sedan år 2013 samlade in närmare 800 namnunderskrifter (se [bilaga 1](#)) mot detta nya försök av Käppalaförbundet vilka lämnades in till Upplands-Bro kommun. Arbetsgruppen, liksom många andra, såg inga avgörande

skillnader mellan Käppalaförbundets nya anmälan jämfört med den tidigare ansökan. Det handlade nu om ca 20 000 ton slam årligen istället för 25 000 ton och platsen var i princip densamma. Dock var den prövotid med en lagring av mindre volymer, vilken Käppalaförbundet föranstaltat om i den ursprungliga ansökan, borttagen i den nya anmälan.

Arbetsgruppen arbetade också med att få igenom kravet att Käppalaförbundet måste ha ett samrådsmöte möte dit samtliga som kunde tänkas bli berörda av slamlagret skulle bjudas in. I det tidigare ärendet hölls inget samråd som uppfyllde miljöbalkens krav – endast en mycket snäv krets fick tillfälle att delta. Till slut resulterade detta i att Upplands-Bro kommun och Käppalaförbundet ordnade ett informationsmöte om det nya slamlagret. Mötet hölls i början av juni 2016 vilket förstås var i ett väldigt sent skede av ärendets beredning och uppfattningen då var att det torde vara svårt både för kommunen och Käppalaförbundet att ta till sig av den information och de synpunkter som de boende kunde ha att förmedla vid informationstillfället. Efter mötet var den allmänna uppfattningen att det hade varit en stor besvikelse och att det hade gett upphov till en än större oro hos de boende. Käppalaförbundets representanter visade sig vara dåligt pålästa och det brast fortfarande efter flera års hantering i deras kunskaper om de förhållanden som råder på orten (t.ex. att slamlagret skulle komma att placeras invid tillrinningen hos en grundvattentäkt, att inget kommunalt vatten finns i trakten utan uteslutande egna brunnar, ingen skyddande skog eller terräng mellan lager och bebyggelse, avstånd till närmsta boende, att närmsta fastighet brukas av en scoutkår sedan många år med många barn och ungdomar vistades i naturen i omedelbar närhet till slamlagret etc. etc.). Dessutom tvingades man under mötet för första gången erkänna att den faktiska volym man avsåg att hantera varje år i själva verket var 20 000 ton och inte 10 000 ton som varit den siffra som uteslutande kommunicerats till kommunen under ärendets beredning.

Informationsmötet – som inte var ett samrådsmöte enligt vad Bygg- och miljönämndens representant slog fast vid flera tillfällen under mötets gång – gav upphov till en större oro och fler frågetecken än vad som fanns före mötet. Käppalaförbundet visade stora brister i kännedomen om platsen för slamlagret och även från kommunalt håll (kommunen deltog på mötet) visades att man inte hade förstått innehållet i eller sett alla brister i Käppalaförbundets anmälan.

Efter mötet skulle synpunkter lämnas till Bygg- och miljönämnden senast den 14 juni 2016. Arbetsgruppen lämnade då in en större inlägga med

information och synpunkter i sak. Även andra boende lämnade in sina synpunkter. Redovisade synpunkter finns dock ej angivna som källa i kommunens beslutsunderlag men däremot finns Käppalaförbundets bemötande av synpunkterna angivna. Käppalaförbundet har under hela beredningen tvingats att revidera och komplettera sina uppgifter i takt med att Arbetsgruppen fäst uppmärksamhet vid brister i anmälan (och rena osanningar som var fallet i trafikfrågan, se nedan). Arbetsgruppen hade också tidigare under ärendets beredning inkommit med flera inlagor till kommunens ansvariga nämnd med riklig och detaljerad information om sakförhållanden av betydelse. Detta finns inte heller angivet som källa i beslutsunderlaget.

När kommunen till slut gav positiva besked till Käppalaförbundet i de båda ärendena uppmärksammade Arbetsgruppen kommunen på de allvarliga jävsproblem som finns i ärendet vilket resulterade i att besluten upphävdes för att några veckor senare ånyo fattas men denna gång utan de båda jäviga ledamöterna i Bygg- och miljönämnden. Kommunen ansåg det vara tillräckligt att de, trots att de deltagit under ärendets hela beredning sedan dess start i november 2015, bara avstod från att delta vid omröstningen (se om jävsfrågan nedan).

3 Jäv

Arbetsgruppen hemställer att Länsstyrelsen upphäver de överklagade besluten med hänsyn till jäv i enlighet med 6 kap. 24 och 25 §§ kommunallagen. I ärendet föreligger jäv genom att nämndens ledamöter Göran Malmstedt respektive Minna Ahokas båda har egna intressen i den fråga ärendena rör.

3.1 Göran Malmstedt

Malmstedt har under hela ärendets beredning, från den 23 november 2015 till beslutstillfällena den 17 november 2016 respektive den 2 februari 2017 varit ledamot i Käppalaförbundets förbundsfullmäktige som är högsta beslutande organ i förbundet. Samtidigt har han under hela denna tid varit ordinarie ledamot i Upplands-Bros Bygg- och miljönämnd.

Malmstedt har sålunda under hela det aktuella ärendets beredning suttit på två stolar. Han har haft en ledande position och ett starkt inflytande hos den sökande parten i ärendet och samtidigt varit ordinarie ledamot i nämnden. Som sådan har Malmstedt haft en total inblick i nämndens beredning och utredning i ärendet och han har utan hinder kunnat ta del av alla de diskussioner och överväganden hos kommunens beslutande

nämnd som förevarit samt haft tillgång till all information som formellt och informellt tillförts ärendet. Han har därigenom haft stora möjligheter att påverka beredningsarbetet och därmed det slutliga beslutet.

Malmstedt har också kunnat påverka nämndens andra ledamöter i deras överväganden om slamlagrets tillåtlighet och har t.ex. kunnat propagera för att Käppalaförbundets lösningar på de olika problemställningarna varit tillräckliga. Han har också haft samma möjligheter att påverka de tjänstemän som varit ansvariga för ärendets beredning och för vidtagandet (eller icke-vidtagandet) av olika utredningsåtgärder. Malmstedt har också kunnat föra vidare information till Käppalaförbundet, exempelvis om frågor som nämnden och dess tjänstemän funnit kritiska och på detta sätt haft en möjlighet att otillbörligt påverka utredningens gång och inriktning.

Käppalaförbundet har haft en möjlighet till insyn och påverkan som inte ska få tillkomma en sökande part i ett ärende som detta och man har inifrån nämnden löpande kunnat följa ärendets beredning och haft möjlighet till otillbörlig påverkan och till att vidta åtgärder som passat förbundets syften.

Sett till det bakomliggande syftet med kommunallagens jävsbestämmelser har Malmstedts sits på två stolar på ett tydligt sätt varit ägnat att negativt påverka allmänhetens förtroende för berednings- och beslutsprocessen hos den ansvariga myndigheten.

Jäv föreligger därför (ställföreträdarjäv och/eller delikatessjäv) enligt 6 kap. 25 § punkterna 2 och 5 kommunallagen.

3.2 Minna Ahokas

Nämndens andre vice ordförande, Minna Ahokas, har under samma period som Göran Malmstedt deltagit vid beredningen av de båda överklagade ärendena.

Ahokas är sambo sedan många år med Carl Tesch. Tesch har via sitt deläggande i bolaget Ulf, Carl och Hjalmar Tesch, Kvarnibble Gård Handelsbolag (org.nr. 916600-7576), ett ekonomiskt intresse av att Käppalaförbundets slamlager tillåts etableras på Håbo Häradsallmänning. Kvarnibble Gård är ett familjeföretag och är en betydande andelsägare i Håbo Häradsallmänning. Tesch är (eller var) även sekreterare i häradsallmänningens styrelse, vilken kommer att upplåta arrendet av häradsallmänningen till Käppalaförbundet.

Ahokas har på samma sätt som Malmstedt haft möjligheter att för sina syften söka påverka tjänstemän och nämndens ledamöter under hela den period beredningen pågått.

Jäv föreligger därför (närståendejäv och/eller delikatessjäv) enligt 6 kap. 24 och 25 §§ punkterna 1 och 5 Kommunallagen då Ahokas med sambo Tesch kan vänta ekonomisk nytta av utgången i de båda nu överklagade ärendena.

3.3 Jävet's betydelse

Det föreligger både ställföreträdar-, närstående- och delikatessjäv i ärendet. Särskilt tydligt är delikatessjävet. Enbart den omständigheten att Malmstedt respektive Ahokas varit jäviga under hela ärendets beredning är en sådan formell brist i handläggningen som i sig utgör tillräcklig grund för att undanröja det överklagade beslutet.

Det följer redan av lydelsen i 6 kap. 24 § kommunallagen¹ att en vid kommunen förtroendevald eller anställd inte får delta i handläggningen eller beredandet av ett ärende. Jävsbestämmelsen siktar således inte bara in sig på deltagandet vid beslutstillfället.

Det är ett faktum att sökanden Käppalaförbundet under hela ärendets beredning via Malmstedt, haft mycket stora möjligheter till insyn men även betydande möjligheter till otillbörlig påverkan. Detsamma gäller i någon mån också upplåtaren av marken - Håbo Häradsallmänning. Oaktat hur det förhåller sig med hur stor påverkan jävet faktiskt haft på beslutets utformning är Malmstedts och Ahokas deltagande i ärendets hela beredning ägnat att väcka misstro hos allmänheten och att misstro myndighetens (kommunens och Bygg- och miljönämndens) objektivitet. Det är sistnämnda hänsyn som är avgörande för frågan om när ett otillåtet jäv föreligger vilket följer av praxis – se t.ex. MÖD 2003:83.

Också Upplands-Bro kommun har, efter att Arbetsgruppen protesterat, uppfattat jävssituationen och som en konsekvens därav beslöt Bygg- och miljönämnden i december 2016 att upphäva de två beslut rörande slamlagret som fattades den 17 november 2016 eftersom Malmstedt och Ahokas deltog vid sistnämnda beslutstillfälle. Bygg- och miljönämnden och kommunen ansåg dock att det var tillräckligt för att undanröja jävsproblematiken att hålla en ny beslutsföredragning (utan att några kompletterande utrednings- eller beredningsåtgärder vidtogs

¹ ”En förtroendevald eller en anställd som är jävig i ett ärende hos en nämnd får inte delta eller närvara vid handläggningen av ärendet.”

dessförinnan) men då utan att Malmstedt och Ahokas deltog. Sålunda hölls en ny beslutsföredragning den 2 februari 2017 och identiska beslut fattades utan att nämnda ledamöter deltog.

Detta sätt att söka läka jävsproblematiken är inte tillräckligt med hänvisning till vad som ligger bakom Kommunallagens jävsregler och till den praxis som utvecklats angående jäv. Från doktrin och praxis kan följande uppmärksammas.

3.3.1 Doktrin och praxis – jäv i kommunala nämnder

Mot bakgrund av kommunens val att begränsa sitt agerande till att endast göra ett omtag på själva beslutstillfället med Malmstedt och Ahokas bortplockade och ersatta men att i övrigt betrakta jävet som problematiskt vill Arbetsgruppen anföra följande.

Kommunallagens 6 kap. 24 § reglerar vad som ska gälla om någon är jävig. Av ordalydelsen till detta stadgande framgår att en vid kommunen förtroendevald inte får delta i handläggningen av ett ärende. Frågan är då vad som inryms i begreppet ”handläggningen”. Enligt Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) eget ledande verk på området (Kommunallagen – Med kommentarer och praxis, 2011 femte upplagan, s. 427) ska i begreppet ”handläggning” ingå sådana moment som utredning, beredning, föredragning och beslutsfattande. Vidare, i regeringens egen vägledning för offentligt anställda sägs att ”jävsreglerna gäller vid all ärendehantering och riktar sig till den som på något sätt kan påverka dess utgång.”²

Bohlin understryker att de bestämmelser om jäv som nämndledamöter har att beakta är betydligt strängare än de jävsregler som gäller för ledamöter i fullmäktige.³ Vidare understryks att reglerna om jäv gäller *all ärendehandläggning* och att den förtroendevalde, om denne är jävig, inte får vare sig *delta eller närvara* vid handläggningen av ärendet (Kommunallagen 6:24).⁴

Då jäv sålunda torde kunna fastslås ha förelegat återstår bara en möjlighet för att undvika konsekvenserna därav och det är stadgandet i 6 kap. 26 § Kommunallagen som säger att från jäv ska bortses när frågan om opartiskhet uppenbarligen saknar betydelse. Dock, då jävsreglerna främst syftar till att upprätthålla allmänhetens tilltro till myndigheternas

² www.regeringen.se/.../om-mutor-och-jav---en-vagledning-for-offentligt-anstallda, sid. 10

³ Alf Bohlin, *Kommunalrättens grunder*, 7 uppl. 2016, sid. 258.

⁴ *Ibid* sid. 259.

objektivitet, (se bl.a. proposition 1993/94: 188 s. 60 och MÖD 2003:83), torde det i det aktuella ärendet inte kunna uteslutas att Malmstedts och Ahokas deltagande i över ett års beredning och delbeslut uppenbart saknat betydelse. Som en jämförelse kan noteras hur Bohlin tecknar var gränsen går. Enligt denne är en typsituation när undantagsregeln kan tillämpas då det handlar om rena rutinärenden – t.ex. registreringsärenden samt utbetalning av lönebelopp. Kontrasten till digniteten av de överklagade ärendena är stor.

Mot bakgrund bl.a. av (i) den långa period under vilken jävet varat, (ii) den framstående position Göran Malmstedt haft hos sökanden samt (iii) det faktum att nämnden gjort en helomvändning i flera centrala bedömningsfrågor, det inte kan anses uppenbart att frågan om opartiskhet saknat betydelse. Några sådana argument har heller inte förts fram av nämnden i samband med sitt beslut i ärendet.

Det förelåg således hinder för nämnden att fatta det överklagade beslutet den 2 februari 2017 och som en konsekvens av jävet ska ärendet enligt kommunallagen återförvisas till nämnden för en helt ny beredning, denna gång utan deltagande av representanter för Käppalaförbundet eller berörda markägare.

4 Fråga om ärendena handlagts av rätt forum

Arbetsgruppen hemställer att Länsstyrelsen undersöker om de överklagade ärendena handlagts i rätt forum och att det inte är Länsstyrelsen som är rätt instans som när Käppalaförbundet ansökte om tillstånd första gången under år 2013.

Arbetsgruppen ställer denna fråga eftersom det visat sig att slamlagret inte skulle hantera endast 10 000 ton slam om året som Käppalaförbundet sade i anmälan utan en större kvantitet som ser ut att kunna uppgå till 20 000 ton eller möjligen mer. Klart är att slamlagrets kapacitet att hantera slammet överstiger 20 000 ton årligen. Dessutom finner Arbetsgruppen inte att det är utrett att det handlar om en kod 90.40 klassning utan möjligen någon annan kod enligt kap. 29 i Miljöbalken.

5 Slamlagrets lokalisering

Slamlagrets placering är ägnad att skapa risker i miljöhänseende. Arbetsgruppen anser att vare sig Bygg- och miljönämnden eller Käppalaförbundet tillräckligt beaktat Miljöbalkens lokaliseringsprincip och att det finns flera grunder för varför den valda platsen inte lagligen kan godtas. I avsnitt 5 nedan redogörs för var och en av dessa grunder.

5.1 Alternativ plats

Lokaliseringsprincipen handlar om att den plats ska väljas som gör att verksamheten kan bedrivas med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö. Som en del av denna princip måste den som ansöker om att få bedriva miljöfarlig verksamhet presentera en utredning av alternativa platser för verksamheten och i det sammanhanget visa varför det valda alternativet är det mest ändamålsenliga inkluderat hänsyn tagen till miljön.

Mark- och miljööverdomstolen har i flera avgöranden slagit fast en princip som säger att om den valda lokaliseringen är känslig och starkt ifrågasatt så krävs det mer av verksamhetsutövaren angående alternativa lokaliseringar – se bl.a. avgörandena MÖD 2001:38 och MÖD 2002:7. Det sagda betyder att ett områdes känslighet har stor betydelse vid bedömningen av hur många alternativa lokaliseringar som krävs i miljökonsekvensbeskrivningen.

Det är visat att slamlagret givits en placering precis invid ett tillrinningsområde för grundvattnet i hela den omkringliggande Håbo-Tibble trakten med nära 500 hushåll, förskola, skola, ett flertal lantbruk, fritidsvistande och andra verksamheter, se [bilagorna 11 och 12](#). Det är också ostridigt att det handlar om sådant miljöfarligt avfall som kan påverka och slå ut traktens hela vattenförsörjning och leda till sjukdomar och ekonomisk skada i händelse av läckage. Därtill kommer spridningen av luftburna partiklar som kan ha samma konsekvenser. Vidare, slamlagrets placering är sådan att lukten (stanken) ifrån verksamheten kan drabba kretsen av intressenter ovan och då få allvarliga konsekvenser eftersom det kan visa sig vara omöjligt att vistas utomhus i tider när lukt föreligger.

Den valda lokaliseringen är de facto starkt ifrågasatt vilket visas inte minst av den omfattande namninsamlingen som refereras till ovan.

Käppalaförbundet har dock inte gjort något försök att hitta en enda alternativ plats för etableringen av slamlagret. Av ansökan framgår att man visserligen undersökt terrängen på några punkter i omedelbar närhet till den valda platsen men det handlar endast om fyra platser inom några hundratals meter från den nu valda placeringen. Ett sådant förfarande uppfyller inte miljöbalkens krav på angivande av alternativa lokaliseringar.

Käppalaförbundet har således inte utrett och presenterat alternativa platser utan enbart tittat på ett snävt område inom Håbo

Häradsallmänning och därför saknas underlag för att avgöra om den nu aktuella platsen är den mest ändamålsenliga. Ett alternativ skulle ha kunnat vara den befintliga anläggningen som Ragn-Sells bedriver vid Högbytorp ca 1 km ifrån den aktuella platsen. Ragn-Sells är idag i färd med att där bygga en anläggning för förbränning av rötslam, se bilaga 2, och som kan hantera hela de volymer Käppalaförbundet vill lagra på nu planerat ställe.

Det kan noteras att Käppalaförbundets förra försök att få etablera ett slamlager i trakten avslogs av kommunen år 2013 bl.a. med motiveringen att ”en verksamhet som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska välja en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska uppnås med minsta intrång och olägenheter för människors hälsa och miljön (2 kap. 6 § Miljöbalken.)” Det nu aktuella lagrets placering är flyttad med ca 400 meter till andra sidan av väg 269 och det är svårt att se att detta ändrar på några av de förhållanden och hänsyn som kommunens bygg- och miljönämnd fäste vikt vid sitt ställningstagande år 2013.

5.1.1 *Särskilt om Swecos utredning*

Käppalaförbundet uppdrog under ärendets handläggning åt Sweco att uttala sig om valet av plats för slamlagret. Uppdraget var dock mycket begränsat. Swecos utredning skulle enbart svara på frågan om vilket av fyra givna alternativ som är mest fördelaktigt ur förbundets perspektiv.

Käppalaförbundet har i sitt uppdrag till Sweco således satt ramarna mycket snävt - det anvisade området är mycket begränsat. Swecos utredning är i själva verket en beställning från förbundet att utvärdera vilken av fyra alternativa placeringar inom en radie på några hundra meter som bäst passar förbundets preferenser. Dessa är i sin tur är grundade på egna kortsiktiga ekonomiska överväganden. Valet av de fyra ”alternativen” är med all tydlighet gjort med avsikten att landa i den placering Käppalaförbundet redan bestämt sig för. Den utredning Sweco genomfört för Käppalaförbundets räkning uppfyller därför på intet sätt de krav som ställs på en förutsättningslös utredning av alternativa lokaliseringar på det sätt miljöbalken föreskriver.

Resultatet av Swecos utredning blev att rekommendera ”plats ett”. Men den enda anledningen till detta synes vara att alternativen som anvisats av Käppalaförbundet är ännu sämre sett utifrån givna kortsiktiga ekonomiska överväganden. ”Plats fyra” t.ex. är enbart sämre än ”plats ett” på grund av rent ekonomiska överväganden från förbundets sida som t.ex. kostnad för att bygga vägförbindelse med väg 269, dyrare

markberedning och möjligen också sämre förutsättningar för anläggning av brunn för vattenuttag och infiltration av dagvatten liksom avvattnings.

När det gäller lämpligheten av platsen som sådan är Swecos utredning ytterst summarisk. Det sägs bland annat att grundvattennivåerna vid ”alternativ ett” är okända men Sweco stannar där och utreder inte frågan närmare. Vidare noterar Sweco att det nordväst om området finns en nyckelbiotop i form av källpåverkad mark med hög grad rörligt markvatten. Att ”plats fyra” ligger 650 meter längre från gårdarna Albylund och Lugnet, vilka bedöms vara mest utsatta för lukt, tillmäts inte någon betydelse vid valet av plats.

Swecos utredning är alltför begränsad sedd både till den ram för uppdraget man fick av Käppalaförbundet men också beträffande vad som faktiskt utretts om markens beskaffenhet på platsen för att på något sätt kunna sägas stödja Bygg- och miljönämndens beslut eller Käppalaförbundets anmälan. Om den ska ha någon som helst betydelse vid prövningen av dessa ärenden så talar den snarare för slutsatsen att platsen är illa vald eftersom man vidgår att det handlar om källpåverkad mark med i hög grad rörligt markvatten. Dessutom indikerar utredningen att Käppalaförbundet brustit i sin utredning genom att inte fortsätta utreda frågan om grundvattnet vidare.

5.1.2 *Slutsats alternativ lokalisering*

Sammanfattningsvis har Bygg- och miljönämnden inte fäst något avseende vid att Käppalaförbundet i sin miljökonsekvensbeskrivning inte angivit någon enda alternativ lokalisering trots att det handlar om ett känsligt område i miljöhänseende samtidigt som motståndet är i det närmaste totalt och mångårigt från den trakt som riskerar att drabbas. Därmed har Käppalaförbundet inte tagit hänsyn till miljöbalkens lokaliseringsregel i 2 kap. 6 § och nämnden har felaktigt valt att inte beakta detta vid sitt tillståndsbeslut. Nämnden har inte heller vid något tillfälle begärt att Käppalaförbundet ska komplettera sin ansökan i detta avseende.

Swecos utredning har inte handlat om en utredning av alternativa lokaliseringar i den mening miljöbalken kräver och kan därför inte fästas avseende vid. Den styrker snarare platsens olämplighet genom de konstateranden som påpekats ovan.

Se bilaga 3 (karta från Käppalaförbundet som visar de platser förbundet undersökt) samt bilaga 4, (Sweco rapporten).

5.2 Vatten- och markförhållanden

Det geografiska läget för det tilltänkta slamlagret är synnerligen illa valt i miljöhänseende. Platsen ligger på en genomsläpplig grusås där hela Håbo-Tibbles och delar av Håtunas grundvatten härstammar ifrån. Den valda placeringen medför så stora miljö- och hälsorisker att det inte finns några försiktighetsåtgärder som är tillräckliga för att avhjälpa dessa.

Nämnden har i sitt tillståndsbeslut inte på ett korrekt sätt beaktat och värderat de risker vad avser traktens vattenförsörjning som följer med verksamheten vid slamlagret. Käppalaförbundets ansökan och miljökonsekvensbeskrivning har också stora brister. Utgångspunkter vid riskbedömningen (och tillåtighetsbedömningen) när det gäller vattenfrågan måste vara:

1. Att slamlagret är tänkt att placeras invid ett tillrinningsområde för traktens grundvattentäkt (Askebäcken).
2. Att samtliga hushåll och verksamheter i trakten är beroende av vatten från framför allt egna grävda (och borrade) brunnar och att kommunal vattenförsörjning helt saknas.
3. Att slammet innehåller hälsofarliga ämnen med betydande hälso- och miljörisker.
4. Att risken för läckage från slamlagret i samband med lagring, transport, lastning och lossning är betydande.
5. Att den planerade anläggningen kommer att bli Sveriges största slammanläggning och hantera ca 20 000 ton slam årligen,

1. Placering invid tillrinningen till traktens grundvattentäkt

Av bifogade kartor framgår att slamlagret, om det tillåts etableras, kommer att vara beläget på en genomsläpplig grusås varifrån hela traktens grundvattenförsörjning härstammar, se [bilaga 5](#).

Käppalaförbundet har för sin del inte utrett vattenförhållanden eller markens beskaffenhet vid det tänkta slamlagret och inte heller Bygg- och miljönämnden har införskaffat en sådan utredning under sin beredning.

Det kan dock konstateras att slamlagret är tänkt att placeras invid tillrinningsområdet för traktens grundvattentäkt.

2. Vattenförsörjning enbart via egna brunnar

Vattenförsörjningen i trakten runt Håbo-Tibble & Håtuna kommer uteslutande från fastigheternas egna brunnar. Det saknas idag helt

kommunalt vatten i området. I området finns ca 400 hushåll som är beroende av eget vatten. Det finns en skola (Tjustaskolan) för barn i årskurs 0-5 samt en förskola med verksamhet dels vid Tjustaskolan och dels inne i Håbo-Tibble by. Det finns också flera lantbruk och hästgårdar. Därtill finns ett stort antal fritidsboenden samt Vällingby scoutkårs stuga (som blir närmsta granne till slamlagret). Samtliga dessa invånare och besökare i området och de verksamheter som bedrivs där är således helt beroende av en fungerande vattenförsörjning från egna brunnar.

Det vanligaste är att man har en grävd brunn och dessa är normalt mycket grunda, i storleksordningen två till tio meter djupa och därmed väldigt sårbara för föroreningar ovanifrån.

Upplands-Bro kommun tillsammans med Norrvatten har emellertid just inlett ett projekt för att trygga vattenförsörjningen i kommunen och för trakten runt Håbo-Tibble betyder det att maximalt 20 % av fastigheterna har chans att få tillgång till kommunalt vatten men sannolikt färre än så. Tidshorisonten är dock lång och detta beräknas inte kunna vara verklighet förrän många år framåt i tiden.

För återstående 80 % av traktens fastigheter kommer dock ingen annan vattenförsörjningskälla än den egna brunnen att finnas.

Det kan noteras att Käppalaförbundet vid sin första ansökan år 2013 inte hade kunskap om hur traktens vattenförsörjning såg ut och att kommunalt vatten helt saknades. Det var via överklagande parters försorg som denna kunskap kom Käppalaförbundet till del.

3. Slammet är hälsofarligt

Rötslam innehåller sådana mängder av giftiga substanser och ämnen att ett läckage från en slamanläggning kan få mycket allvarliga följder. I avsnitt 7 nedan utvecklas denna fråga närmare.

4. Risk för läckage

Ett slamlager som inte är helt tillslutet kommer alltid att vara utsatt för risken att läckage kan ske. Beroende på hur förhållandena ser ut vid och i närheten av lagret kan dock olika grader av försiktighetsmått behöva vidtas och på vissa ställen måste ett slamlager förbjudas att etableras om riskerna i miljö- och hälsöhänseende är för stora.

Den anläggning som accepterats av Bygg- och miljönämnden har en sådan konstruktion att inga former av läckage kan uteslutas. Nedan utvecklas närmare hur riskerna för läckage ser ut i olika avseenden.

5.2.1 *Analys av miljörisiker avseende vattenförsörjning till följd av vald lokalisering*

Att placera ett av Sveriges största lager av rötslam invid tillrinningen till en grundvattentäkt innebär stora risker i miljöhänseende. Ett läckage kommer att kunna resultera i otjänligt och hälsovådligt vatten och denna problembild accentueras naturligtvis av att den nu aktuella grundvattentäkten försörjer en trakt som uteslutande tar sitt vatten från egna brunnar.

Läckage kan ske på flera olika sätt från den plats Bygg- och miljönämnden har accepterat. Nedan redovisas och analyseras var och en av de läckagerisker som specifikt är för handen givet den aktuella placeringen av lagret.

5.2.1.1 Bottenplattan

När det gäller själva förvaringen av slammet framgår det av Käppalaförbundets ansökan att man planerar att lägga slammet på en asfalts- eller betongplatta som är 85m x 70m stor. Till det kommer ytterligare ca 120m x 15m köryta utanför plattan. Då det är känt att asfalt inte är tätt material uppkommer frågan hur det är möjligt att detta alternativ övervägs på en genomsläpplig grusås. Betong är också delvis genomsläppligt varför en betongplatta skulle behöva bli förhållandevis tjock.

Slamlagret är därtill tänkt att vara placerat mellan två stenbrott. Några hundra meter bort befinner sig Jehanders bergstäkt i Upplands-Bro och dessutom har Swerock nyligen öppnat ytterligare en bergtäkt inne på Ragnsells område någon kilometer åt andra hållet. På båda platserna sprängs det dagligen. Risken för sprickor i hårdgjord yta ökar därmed drastiskt med risk för läckage och förorenat grundvatten som följd. Dessa risker har inte närmare beaktats av Bygg- och miljönämnden i samband med sina beslut och den har inte heller beskrivits i Käppalaförbundets anmälan eller därefter lämnade uppgifter.

Det ovan sagda visar att den nu valda platsen är fel vald och riskabel i miljöhänseende. Det finns heller inga möjliga försiktighetsmått att vidta för att eliminera denna risk förutom att inte placera slamlagret på den aktuella platsen.

5.2.1.2 Sidoläckage från slamanläggningen

Läckage kan också ske genom sidoläckage dvs. förorenat vatten som strömmar över anläggningens yttre kant och gräns. Sådant läckage kan

t.ex. uppkomma vid otjänlig väderlek såsom ihållande regn, häftig och riklig nederbörd eller en kombination av nederbörd och ogynnsamma vindar.

Vare sig kommunens beslut eller Käppalaförbundets anmälan beaktar i tillräcklig grad dessa risker

Som ett referensärende bör Länsstyrelsen observera utvecklingen vid Ragnsells slamlager i Vallentuna. Ragnsells hade där ett liknande lager men efter sidoläckage tvangs man att i april 2015 stänga lagret, se bifogad artikel, [bilaga 6](#).

5.2.1.3 Läckage vid avledning av vatten från anläggningen

Enligt Käppalaförbundets anmälan ska vatten avledas från slamlagret via befintliga vattendrag vilka går tvärs genom bygden för att till slut mynna ut i Mälaren ca 8 km bort.

Arbetsgruppen vill fästa uppmärksamhet på följande omständigheter avseende tänkt avledning av vatten från slamlagret.

Det uppges att dagvatten kommer att avledas via en Fågelsjö genom Häbo-Tibble och Håtuna via "Askebäcken" (se nedan) med senare utlopp i Mälaren. Både Fågelsjön och Utloppsplatsen är utmärkta som "ESKO" område i "Naturvärde 1" sid 57 och "Naturvärde 2" sid 59 (Antagande Handling, Förslag till ny Översiktsplan för UB kommun). Av samma handling, "Riksintresse 2" sid 107, framgår att vattnet avses ledas genom ett "Riksintresse område för Kulturmiljö". Dessutom, enligt "Naturvärde 3" sid 61 sker det tänkta utloppet i "Strandskyddad" miljö, se [bilagorna 13-16](#).

Arbetsgruppen vill vidare peka på att avrinningen mellan det planerade slamlagret och Mälaren är drygt 8 km långt medan höjden över havet är ca 40 meter vilket ger en fallhöjd på ca 0,005 cm/m. Eftersom stora delar av det här diket ligger torrlagt större delen av året kommer eventuellt förorenat vatten med hög sannolikhet att slutligen leta sig ner i grundvattnet då avrinningen är extremt liten. Samtidigt är det naturligtvis helt olämpligt att det skulle komma att rinna ut i Mälaren.

Särskilt om Askebäcken

I anmälan från Käppalaförbundet om etablering av mellanlager daterat 10 mars 2016 anger man att större sjöar och vattendrag saknas i direkt närhet till området. Man anger att närmaste närmaste sjö, Lejondalssjön, befinner sig ca 2km från området. Vidare skriver man att vattnet avvattnas via en bäck norrut mot Mälaren-Skarven.

Denna beskrivning är väldigt missvisande då den bäck som Käppalaförbundet talar om (Askebäcken) är bygdens största bäck. Askebäcken utgör inte någon vattenförekomst, men i kommunens vattenplan föreslås att Askebäcken ska uppfylla kvalitetskrav motsvarande miljökvalitetsnormer som skulle ha gällt om vattendraget klassats som vattenförekomst.

Askebäcken är 8,4 km lång och har sin upprinnelse i skogsmarkerna strax söder om Skråmstatorp och går via en stor fågelsjö vid Skråmstalund.

Upplands-Bro kommun skriver i sin vattenplan angående Askebäcken under rubriken ”Existerande skydd och förordningar” att större delen av Askebäcken och dess avrinningsområde ingår i Håtuna Håbo-Tibble riksintresseområde för kulturmiljövården och under rubriken ”Känslighet och hänsynsbehov” anges vidare att Askebäcken är utsatt för en hög belastning av näringsämnen och bedöms vara känslig för ytterligare belastning. Särskild hänsyn bör visas vid verksamheter som kan öka näringsläckaget till ån. En preliminär bedömning baserad på uppskattade totalfosforhalter indikerar måttlig ekologisk status. I vattenplanen identifieras således övergödning som ett möjligt miljöproblem.

På åkrarna kring Askebäcken sker redan gödsling med avloppsslam från Käppalaförbundet inom delar av avrinningsområdet. Det är ytterst anmärkningsvärt att Käppalaförbundet också givits tillstånd att anlägga ett helt slamlager på upp till 20 000 ton per år precis intill ett sådant avrinningsområde.

5.2.1.4 Läckage i samband med transport

Läckage kommer också att ske i samband med transporter in till och ut från slamlagret. Oaktat att Käppalaförbundet förbundet sig att anlägga en hjultvätt så kommer slamrester att föras med fordonens underrede, däck och lastutrymme och falla av fordonen utanför slamlagret. I den mån slam hämtas av lantbrukare eller andra intressenter av slam gäller det också för dem. Från sådana mindre fordon kan risken också förväntas vara större för läckage från flak och liknande då dessa sannolikt inte kommer att vara övertäckta på det sätt som förbundets fordon måste förväntas vara. Det är oklart om andra fordon än Käppalaförbundets egna transportfordon kommer att behöva använda hjultvätten.

5.2.2 *Ingen kommer att ta ansvar för miljöskador i form av förorenat vatten orsakat av slamlagret*

Det finns två starkt försvårande omständigheter när det gäller den risk som uppkommer till följd av valet att placera slamlagret i Håbo-Tibble

trakten, (med uteslutande egna brunnar samt med ett läge i omedelbar anslutning till tillrinningen till en grundvattentäkt i trakten).

Den första är att en eventuell förorening av vattnet sannolikt kommer att upptäckas först en lång tid efter själva läckaget. Först ska de giftiga ämnena ta sig ner till grundvattnet och kontaminera detsamma varefter människor och djur ska konsumera det för att sedan bli sjuka eller få andra hälsoproblem. Det är svårt att säga hur lång tid som kommer att förflyta mellan läckage och upptäckt. Klart är dock att de försiktighetsåtgärder Bygg- och miljönämnden beslutat om inte innehåller ett system där berörda eller oroliga markägare har rätt att få sitt vatten analyserat och bedömt. En sådan bedömning måste göras både innan slamlagret tas i bruk och med regelbundna mellanrum därefter. Kringboende har rätt att få löpande analyser för att så snart möjligt få veta om vattnet blivit otjänligt. Det är ett absolut minimikrav men det är helt adekvat givet valet av plats och de särskilda förhållanden som råder där och i trakten.

Den andra omständigheten är att det inte kommer att vara möjligt att med säkerhet peka ut källan till en inträffad förorening av traktens vatten – i synnerhet inte om inga jämförelsedata finns i form av kontinuerligt uppmätta värden. Det kommer alltså inte att finnas någon ansvarig. Som påpekats ovan kommer det att ta lång tid mellan förorening och upptäckt och när det väl sker får man utgå ifrån att Käppalaförbundet inte frivilligt kommer att ta på sig skulden och ikläda sig ersättningsskyldighet i förhållande till sjuka invånare eller verksamhetsägare som drabbats ekonomiskt av otjänligt vatten. Drabbade invånare kommer inte att kunna bevisa vem som låg bakom föroreningen och ingen kommer att vilja ta risken att inleda en rättsprocess mot Käppalaförbundet och ha den fulla bevisbördan för vem som faktiskt orsakat skadorna. Därtill kommer sådana frågor som vem som ska ta ansvar för och bekosta att trakten får tillgång till tjänligt vatten under den period som föroreningen pågår samt vem som ansvarar för och bekostar nödvändiga och löpande mätningar i traktens alla brunnar i avsikt att kunna konstatera vattnets tjänlighet.

Arbetsgruppen har till Bygg- och miljönämnden fört fram krav på att alla berörda ska ha rätt till de mätningar och analyser som beskrivits ovan men denna fråga har nämnden inte alls omnämnt i sina beslut.

Arbetsgruppen hemställer därför att Länsstyrelsen i sin bedömning tar hänsyn till att traktens berörda högst sannolikt inte kommer att kunna få ersättning för inträffad skada pga. de bevissvårigheter som kommer att finnas och att Länsstyrelsen åtminstone uppställer krav på sådana

försiktighetsåtgärder som innebär en möjlighet att snabbare kunna upptäcka föroreningar samt att kostnaden för detta åvilar sökanden Käppalaförbundet.

5.2.3 *Sammanfattning av vattenfrågan*

Arbetsgruppen hemställer att Länsstyrelsen av samtliga de skäl som redovisas ovan fastslår i beslut att platsen är olämplig för anläggandet av ett slamlager eftersom riskerna i miljö- och hälsöhänseende är alltför betydande och att det saknas tillräckliga försiktighetsmått för att garantera traktens tjänliga vatten. Det har inte heller gjorts någon utredning av alternativ lokalisering och i det här ärendet är det ett formfel som måste resultera i ett upphävande av kommunens beslut.

5.3 **Lukt från slamlagret**

Riskerna för miljö- och hälsoproblem till följd av stank från slamlagret är underskattade av Bygg- och miljönämnden i sin prövning och från Käppalaförbundets sida är lämnade uppgifter i detta avseende ofullständiga. Arbetsgruppen vill därför peka på följande förhållanden som bör beaktas vid prövningen.

5.3.1 *Placeringen av slamlagret är den sämsta tänkbara med hänsyn till topografi, avstånd till boende, den förhärskande vindriktningen samt förekomsten av hindrande skog.*

Mot bakgrund av de väl kända risker som finns i lukthänseende i samband med verksamheten vid ett slamlager väcker det tänkta slamlagrets placering allvarliga farhågor. Av Käppalaförbundets anmälan och uppgifter står det klart att man haft stora brister i kännedomen om de lokala förhållanden som är av betydelse vid bedömningen av risken för luktproblem och inte heller kommunens nämnd har tillräckligt beaktat dessa när man utformat sina beslut med tillhörande försiktighetsåtgärder.

Vare sig av kommunens beslut eller av Käppalaförbundets anmälan (eller dess svar vid informationsmötet den 30 maj 2016) framgår att man känt till eller beaktat (i) att slamlagret är tänkt att placeras på vad som i princip är traktens högsta punkt, (ii) hur nära de boende i de närmsta fastigheterna befinner sig, (iii) att terrängen ner mot Håbo-Tibble by består av vidöppna fält samt (iv) att den vanligaste vindriktningen vetter rakt mot traktens mest tätbefolkade område.

När det gäller vindriktningen och risken för lukt har Arbetsgruppen inhämtat en skrivelse (två bilagor) från meteorolog Lage Larsson som

bifogas denna skrivelse, [bilaga 7](#). Skrivelsen visar bl.a. att den vanligaste vindriktningen är västsydvästlig vind.

Käppalaförbundet hävdar att ett slamlager inte kan innebära luktproblem för boende bortom 1 kilometers radie. Man har dock inget stöd för detta påstående, det finns ingen utredning som visar eller styrker detta.

Tvärtom visar erfarenheter (bl.a. en amerikansk studie som bifogas, [bilaga 8](#)) att luktproblem uppkommer på betydligt längre avstånd.

Invånarna i trakten har själva fått erfara detta då lukten från slam som spreds på åkrarna runt Håbo-Tibble under våren 2013 tvingade invånarna över hela bygden att hålla sig inomhus stora delar av dygnet under ca en veckas tid.

Luktproblem är en erkänd miljö- och hälsorisk och det är enligt Miljöbalkens grundprinciper inte de boende som ska bevisa motsatsen utan Käppalaförbundet som anläggare som har den fulla bevisbördan.

Nedanstående länkar till nyhetsinslag i Sverige Radio exemplifierar och visar vilka riskerna faktiskt är och vilka konsekvenserna kan bli om försiktighetsåtgärder inte vidtas förebyggande.

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=94&artikel=6117050>

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=94&artikel=5875584>

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=114&artikel=3644510>

- 5.3.2 *Perioden då luktproblem uppkommer sträcker sig över större delen av året och är betydligt mer omfattande än vad Käppalaförbundets anmälan och uppgifter antyder*

Enligt Käppalaförbundet är det i samband med att det lagrade slammet hanteras eller rörs om som olägenheter från lukt kan förekomma. Med det som utgångspunkt har förbundet hävdad att sådana olägenheter endast kan uppkomma under en begränsad tidsperiod. Fyra månader har uppgett av bl.a. Käppalaförbundets Kristina Svinhufvud. Det är den period då transporter av slam kommer att ske till slamlagret och avlastning sker. Olyckligtvis kommer detta, enligt Käppalaförbundet, att ske under vår och sommarmånader vilket betyder att stora delar av traktens befolkning riskerar att inte kunna vistas utomhus under denna del av året.

Men Käppalaförbundets utredning och redovisning av risken för luktproblem är inte fullständig och den visar inte hur omfattande perioden med luktproblem faktiskt blir. Av förbundets uppgifter går det dock att utläsa att luktproblem uppkommer åtminstone under åtta av årets tolv

månader. Dels under de fyra månader då transporter av slam sker till lagret och därtill under de fyra påföljande månaderna då slammet ska forslas därifrån. Det är under omrörning, lastning och lossning som lukt uppkommer enligt vad Käppalaförbundet självt uppger enligt uppgift till kommunen. Länsstyrelsen måste således utgå ifrån en period om minst åtta månader vilket i sig ska kunna vara tillräckligt för att helt förbjuda anläggningens etablering eller åtminstone kräva en total inkapsling som den Käppalaförbundet har på Lidingö).

5.3.3 *Mark & Miljööverdomstolens dom 2013:26*

I en dom från Mark & Miljööverdomstolen slogs det fast att lokaliseringskravet i 2 kap. 6 § Miljöbalken inte var uppfyllt pga. förväntade olägenheter till följd av lukt. I det aktuella fallet handlade det om anläggandet av en biogasanläggning som orsakade stark lukt. Anläggningen var placerad inom en radie på 2 km från tätbefolkade områden. Med hänsyn till sistnämnda förhållande slog domstolen fast att Miljöbalkens lokaliseringskrav inte var uppfyllt och att det saknades lagliga förutsättningar för den tänkta placeringen av anläggningen. Domstolen tillät alltså inte en placering av en anläggning med luktproblem innanför en 2 kilometers radie från boende i tätorten.

I det aktuella ärendet förhåller det sig så att merparten av befolkningen bor eller vistas inom en sådan 2 kilometers radie från det tilltänkta slamlagret. Därinom eller i omedelbar närhet finns också traktens skola, förskolor och idrottsanläggningar.

Avgörandet i fråga visar att den utgångspunkt Käppalaförbundet haft om att ingen kan tänkas påverkas utanför en radie om 1 km inte bara strider mot verkligheten utan även mot praxis från MÖD.

Det ska i sammanhanget understrykas att det är fullt tillräckligt för ett underkännande av Käppalaförbundets anmälan att redan lukten från anläggningen drabbar de närmast boende, inklusive Vällingbys scoutkår i dess scoutstuga, inom radien av 1 km.

5.3.4 *Lukt & vindriktning*

Det är väl känt att olägenheterna av lukten från ett slamlager är i det närmaste outhärdliga. Som nämnts ovan gjordes också ett försök i smyg och i mindre skala att under ca en veckas tid sprida slammet i Håbo-Tibble trakten under år 2013. Resultatet blev att traktens boende och vistande inte kunde vistas utomhus trots att det handlade om vårmånader. På Tjusta skola hölls förskolebarn och elever inomhus under delar av perioden.

Käppalaförbundet söker tona ned risken för dessa olägenheter på olika sätt. Bl.a. söker man stöd för sin sak genom en hänvisning till att det finns viss kuperad terräng samt ett skogsområde mellan slamlagret och de boende i trakten. Man talar också om möjligheten att plantera skog. Detta är dock en klen förhoppning. En syn på platsen (eller en titt på kartan) ger omedelbart vid handen att den kuperade terrängen inte når några sådana höjder att någon skyddseffekt uppkommer. Och det skogsparti Käppalaförbundet förlitar sig till är av begränsad storlek, djup, täthet och höjd. De få träden kan dessutom när som helst avverkas av markägaren. På sådana premisser bör inga tillstånd ges. Därtill kommer att den dominerande vindriktningen är sydvästlig, vilket innebär att det blåser mot nordost, dvs. mot hela Håbo-Tibble samhälle och ett stort antal andra fastigheter och verksamheter som ligger i den dominerande vindriktningen.

Käppalaförbundet säger att man är berett att göra en övertäckning av slamlagret om luktproblem ändå uppkommer. Men detta är ett angreppssätt som går tvärt emot de principer som svensk miljölagstiftning vilar på. Det är den som vill anlägga en miljöfarlig verksamhet som ska till se att inga miljöproblem eller olägenheter uppkommer. Det hemställs därför att Länsstyrelsen, om det inte blir fråga om ett förbud, ålägger Käppalaförbundet att redan från dag ett innesluta lagret så att ingen risk för störande lukt kan uppkomma.

5.3.5 *Slamlagrets konstruktion och överbyggnad*

Nämndens beslut gällande tillstånd för etablering av lagret innehåller inga krav gällande övertäckning och inneslutning av lagret. I beslutet om bygglov sägs dock att ”slammet ska lagras väder- och vindskyddat så att lukt- eller damningsolägenheter så långt som möjligt förhindras.”

Käppalaförbundet har inte angett något konkret i frågan om hur eventuella väggar (eller tak) ska se ut. Buden har varit flera därifrån - en fast vägg, numera presenning eller dylikt.

”Väderskyddet”, som Käppalaförbundet överväger att konstruera, planeras bestå av ett fast tak men kan komma att få en annan lösning utifrån ekonomiska och miljömässiga avvägningar. Vid eventuella klagomål om lukt har Käppalaförbundet sagt att man temporärt kan komma att täcka över slammet med presenning eller liknande. Till dags dato finns vad Arbetsgruppen förstår fortfarande ingen konkret plan på hur vare sig väggar eller lager skall uppföras. Det är bygdens folk som riskerar att drabbas av konsekvenserna av denna vaghet.

Arbetsgruppen ställer sig frågande till hur Bygg- och miljönämnden utan en konkret beskrivning kunnat bedöma riskerna i lukt- och föroreningshänseende och fatta beslut om att tillåta etableringen av lagret.

5.3.6 Sammanfattning i luktfrågan

Kommunens beslut att på villkor tillåta slamanläggningens etablering och uppförandet av anläggning och byggnader har inte tagit hänsyn till de risker som finns i lukthänseende.

Det är inte förenligt med Miljöbalkens regler och principer att utsätta traktens boende och vistande för risken att tvingas spendera stora delar av året inomhus eller i värsta fall att tvingas lämna sitt boende eller fritidshus pga. att det inte längre är brukbara för sitt ändamål. Risk föreligger således både ur ett hälso- och ekonomiskt perspektiv. Både kommunen och Käppalaförbundet har gravt underskattat sagda risker och de försiktighetsmått beslutet uppställer är under alla omständigheter inte tillräckliga. Om Länsstyrelsen inte skulle finna att etablering och bygglov bör förbjudas hemställer Arbetsgruppen att beslutet förenas med sådana villkor att risken för lukt elimineras. Det kan endast ske genom en fullständig inneslutning och då kan Käppalaförbundets egen anläggning på Lidingö tjäna som förebild. Den är helt tillsluten så att Lidingöborna ska ha möjlighet att bo och arbeta kvar på ön.

5.4 Kulturmiljö och Riksintresseområde. (AB35)

Slamlagret är tänkt att placeras inom ett område som är utpekad som ett riksintresse för kulturmiljö vilket är av betydelse vid prövningen i enlighet med 3 kap. 6 §. Med hänsyn till vad som sägs nedan bör därför slamlagret inte tillåtas etableras på avsedd plats.

I ett samrådsyttrande 2014-12-19 från Länsstyrelsen/enheten för samhällsplanering (Rebecca Strömberg) angående samråd om planförslag (ÖP) beteckning 4011_23515-2014, uppmärksammas om en önskvärd kulturmiljö strategi från Upplands-Bro kommuns sida (en sådan saknades då 2014), se [bilaga 9](#).

Länsstyrelsen efterlyste denna strategi som redovisar kulturmiljövårdens riksintressen och hanteringen av dessa. Länsstyrelsen nämner också att ”De värden som är knutna till landskapet vi ser idag har formats genom att marken varit nyttjad och brukad kontinuerligt sedan förhistorisk tid med olika grad av förändring.” Vidare skriver Länsstyrelsen att den historiska bebyggelsestrukturen är en viktig aspekt vid ny bebyggelse och man efterlyser en mer integrerad landskapsanalys, t.ex. avstånd från huvudgård, by, förhållande till olika äldre markslag, vägnät med mera.

Detta har en avgörande betydelse för bibehållande av områdets karaktär, betonar man.

Från Upplands-Bro kommuns nya planförslag (2016) som nu i april 2017 ligger kvar på kommunens hemsida kan man läsa att Länsstyrelsens begäran från år 2014 inte är helt besvarad.

I det följande ger därför Arbetsgruppen sina kommentarer och synpunkter på hur gruppen ser på kultur och riksintresseområdet i ljuset av att en slamanläggning nu önskas etableras där. En första reflektion är att Upplands-Bro kommun och Käppalaförbundet inte uppmärksammat att Håbo-Tibble och Håtuna socknar (AB35) är just sådana riksintresseområden för kulturmiljö. Området som nu önskas exploateras tillhör Håbo-Tibble och ligger precis utanför gränsen till riksintresseområdet och det förväntade intrycket av god kulturmiljö försvinner med miljöförstörande verksamheter som grannar. Den tidigare omnämnda Askebäcken rinner genom riksintresseområdet

Håbo-Tibble som ort är en gammal medeltida ort och ett av länets riksintressen för kulturmiljö enligt 3 kap 6 § miljöbalken med bland annat motiveringen att ”området har många herrgårdar med mycket odlingsbar mark”. Enligt Arbetsgruppens mening är också den skog det handlar om präglad av den tidigare godsdriften, vilket är en del av kulturvärdet. Historiskt har skogen tillhört Alby, bygdens äldsta bosättningsområde och även rikast på fornlämningar i form av gravfält, stensträngar, odlingshägnader med mera. Idag skär väg 269 genom det forna Alby, men inte långt från den planerade slamanläggningen finns bebyggelsegrunden från Alby skogvaktarboställe, fångstgrop och minnesmärke. Vid Albylund (närmaste bebyggelse) finns RAÄ-nummer Håbo-Tibble 92:1 och 110:01 (en stor treudd precis vid landsvägen). Ca 600 meter in i bygden finns ett stort gravfält med 46 fornlämningar och ytterligare minst ett hundratal i området omkring. Hela bygden har ett stort kulturvärde i form av en mycket rik historia - både forn- och medeltida - samt bevarad 1600- och 1800-tals miljö. Detta intresse måste få bevaras. Även 1900- och 2000-talet har varsamt präglat bygden men fortfarande finns en stark prägel av den äldre historiska karaktären. Upplands-Bro kommun vill profilera sig som turistkommun och visar gärna på de fina omgivningarna som finns i riksintresseområdet. För att komma till platsen från Stockholmsområdet måste man i framtiden passera och se Högbytorp, som är Europas största sopanläggning, med tillhörande biogasanläggning och värmeverk. Därtill Jehanders bergtäkt samt ett eventuellt kommande slamlager på en sträcka av ca 2 km innan

man svänger in till kulturområdet. Det förväntade intrycket om god kulturmiljö försvinner på vägen.

Den del inom Håbo Häradsallmänning och Håbo-Tibble, i vilket det planerade slamlagret är tänkt att placeras, är av gammal hävd en välvårdad skog (Alby skog) med tidigare goda möjligheter till rekreation och friluftsliv. Håbo Häradsallmänning har även köpt in angränsande skogsområden runt Alby/Aske skog (Hammarby fjäll). Detta skedde i modern tid och Arbetsgruppens uppfattning är att förvärvet av dessa skogar inte ses som en naturlig del av den övriga stora allmanningen, som sträcker sig ned till Bålsta, utan mer som en avsides skog som kan exploateras. Skogen som tidigare nämnts, har historiskt ägts av de på sin tid de större gårdarna Alby och senare Aske. Området har bibehållit sin uråldriga karaktär av bland annat äldre skogsvägar. Hela tanken om ett riksintresseområde försvinner om man bara några hundratal meter från riksintresseområdets gräns placerar bergtäkter, slamanläggningar och andra mindre miljöförstörande anläggningar och lager.

Fler av storgårdarna i trakten har med Käppalaförbundets hjälp sedan en tid egna slampplattor på gården för mellanlagring av rötslam och för spridning på den stora odlingsbara åkermarken. Samma lantbrukare som äger åkrarna vill också arrendera ut mark via Håbo Häradsallmänning till Käppalaförbundets planerade slamlager. Arbetsgruppen anser att detta står i dålig överensstämmelse med områdets betydelse ur riksintresse synvinkel.

Innan Håbo Häradsallmänning förvärvade den del av skogen, som nu exploateras med bergtäkt, asfaltshantering och sprängmedelsförråd, ägdes den av Stockholms stad och användes som friluftsområde. Arbetsgruppen menar att Häradsallmanningen redan har förstört en del av traktens kulturarv härigenom. Nu vill man också medverka till att anlägga ett slamlager inrymt mitt emellan ett influensområde för miljöfarlig verksamhet (Högbytorp) och ett kulturområde. Ett riksintresseområde med dess utkant bör istället främja långsiktiga lösningar vad gäller mark, vatten, kultur m.m. Om det aktuella slamlagret tillåts etableras inverkas menligt på både den egna kommunens och andra myndigheters intentioner och regler.

Att anläggningen ska läggas precis utanför riksintesseområdet är inte att slå vakt om en god natur- och kulturmiljö. Det innebär att möjligheterna att förstå och uppleva kulturmiljön till stor del försvinner.

Om denna del av Håbo-Tibble får fortsätta att exploateras och förstöras går mycket förlorat av det kulturhistoriska sammanhang som riksintresset representerar. Denna negativa inverkan gör påtaglig skada på natur- och kulturmiljön inom stora delar av området som riskerar att förlora sitt värde som riksintresseområde.

Sammantaget bör kommunens beslut både om etablering av slamlagret och bygglov för anläggningen ändras och ett förbud meddelas mot bakgrund av att intresset att bevara riksintresseområdet väger tyngre än anläggandet av slamlagret.

6 Trafikfrågan – på- och avfart från Väg 269

Trafikfrågan har under hela ärendets gång fått en ofullständig belysning. Det beror främst på att Käppalaförbundet i sin ursprungliga anmälan lämnat uppgifter som inte var med sanningen överensstämmande. Den snällaste tolkningen får sägas vara att förbundet agerat vårdslöst.

I sin anmälan angav Käppalaförbundet att transporter skulle komma att genomföras under en fyramånaders period motsvarande totalt 290 transporter till slamlagret. Arbetsgruppen påpekade i en skrivelse till kommunen den 30 mars 2016 att varje transport efter avlastning rimligtvis måste ta sig därifrån också, vilket innebär 580 transporter med tung trafik bara för transporter av slam till slamlagret. Arbetsgruppen påpekade vidare att slammet när det lagrats färdigt också måste transporteras bort (det handlar ju om mellanlagring och inte slutförvaring) och där gäller samma sak, dvs. ytterligare minst 580 transporter. Noteras ska att det då förutsätts att transporter sker med hjälp av de absolut största transportfordon som lagen tillåter. Om mindre stora fordon används ökar transporter liksom om transporter sker utan att absolut maxlast kapacitet utnyttjas. I ett slag hade Käppalaförbundets 290 transporter fyrdubblats.

Efter att Arbetsgruppen pekat på Käppalaförbundets bristfälliga anmälan i detta avseende fick förbundet tillstå att transporter från lagret skulle ske i fyramånadersperioder från och med juli till och med oktober, dvs. trafikpåverkan skulle föreligga under ytterligare en fyramånadersperiod. Om detta sa Käppalaförbundet ingenting i sin ursprungliga anmälan. Klart är numera dock att det kommer att handla om åtta månaders direkta miljöproblem för de närboende och för trafiksituationen på väg 269.

Arbetsgruppens påpekanden inför kommunen och krav på att en fullständig redovisning från Käppalaförbundet skulle ske resulterade i att förbundet ändrade sina uppgifter.

I augusti 2016 angav man att 10 000 ton slam årligen skulle komma att innebära 290 transporter x 4 till och från lagret vilket blir 1160 fordonsrörelser och att det som högst blir 2320 fordonsrörelser. Utöver detta kommer transporter av lakvatten, vilket bedöms till ca 10 stycken enkel väg, dvs. ytterligare 20 fordonsrörelser årligen.

Arbetsgruppen förutsätter att 1160 fordonsrörelser är beräknat på att 10 000 ton slam fraktas till slamlagret årligen och att siffran 2320 bygger på att 20 000 ton fraktas årligen men det är oklart om det är så Käppalaförbundet har tänkt. Det är dock viktigt att notera att transporterna av färdiglagrat slam från slamlagret får förväntas ske med också andra fordon än störst tillåtna långtradare. Traktens större lantbrukare, t.ex., har anlagt egna slamplattor och dit får det antas att transporter kommer att ske medelst egna traktorer med släp eller åtminstone med mindre lastbilar. Det gäller sannolikt också för transporter till andra beställare av slam. Men Käppalaförbundet har förblivit tyst på denna punkt och kommunen uppmärksammade inte heller denna aspekt av transportfrågan.

Käppalaförbundet har angett att man har skickat ett förtydligande om antalet transporter till Trafikverket och att Trafikverket meddelat att förtydligandet inte föranleder någon förändring i deras beslut.

Dock, efter Arbetsgruppens kontakter med Trafikverket i december 2016 och januari 2017 kan det konstateras att Käppalaförbundet sannolikt inte varit sanningsenlig inför gruppen, Upplands-Bro kommun och Trafikverket. Den tidigare handläggaren på Trafikverket (Ulrika Österlund) visste inget om detta. Diarieavdelningen på Trafikverket kunde inte heller finna någon indikation om något förtydligande från Käppalaförbundet eller meddelande från Trafikverket till förbundet.

Trots att ärendet nu befinner sig hos Länsstyrelsen för överprövning så är alltså frågan om vilken trafikpåverkan som kommer att gälla ännu oklar och outredd.

Väg 269 är en smal landsväg och är en av Sveriges 50 farligaste vägar och klassas som en primär landsväg enligt Trafikverket. Det planerade slamlagrets infart kräver en fyrvägs korsning enligt Käppalaförbundets egna uppgifter i ärendet. Det torde vara uppenbart att fyrvägs korsningar tillhör de mest olycksdrabbade inslagen i trafikmiljön. Det är orimligt att ytterligare förstärka riskerna på en av landets redan farligaste vägar.

Arbetsgruppen hemställer därför att Länsstyrelsen färdigställer utredningen på denna punkt så att det blir klarlagt i vilken grad och med

vilka risker trafiken kommer påverkas av slamlagrets etablering. Det hemställs också att Trafikverket tillfrågas, som remissinstans om hur man ser på frågan (givet dock att myndigheten får ett korrekt och fullständigt underlag för sitt ställningstagande).

6.1 Sammanfattning trafikfrågan

Den ökade belastningen på olycksdrabbade väg 269 samt anläggandet av en av tung trafik hårt trafikerad fyrvägskorsning mitt i en kurva med delvis dold sikt bör inte kunna godtas. Åtminstone inte utan att andra försiktighetsåtgärder vidtas. Därtill kommer att kommunen fattat besluten på ofullständigt underlag – inte ens Trafikverket har trots uppgift om motsatsen fått tillgång till korrekta uppgifter. Arbetsgruppen hemställer därför att denna fråga belyses på ett korrekt sätt.

7 Risk för spridning av gifter och smitta från rötat slam

Det slam som planeras att lagras på Håbo Häradsallmänning är i allra högsta grad miljöfarligt. Röttslammet är långt mer farligt för miljön än vad de intressenter som förespråkar dess spridning och användning vill erkänna.

Det är viktigt att Länsstyrelsen vid sin prövning, i enlighet med miljöbalkens krav på försiktighet, iakttar de risker som finns och noterar den diskussion som sedan länge pågår om slammets användning. Det finns en tydlig trend, inte bara i Sverige, som går mot ett totalförbud mot slamspridning. Så är fallet i dag t.ex. i Schweiz, Nederländerna, Skottland, Bayern i Tyskland samt belgiska Flandern där spridning av slam är totalförbjuden. Istället har man där övergått till förbränningsmetoder som är mer hälso- och miljövänliga. Dessutom kan det noteras att man i Köpenhamn via sitt moderna reningsverk ”Lynetten” tar hand om slam på ett miljövänligt sätt via förbränning.

Till denna skrivelse bifogas därför ett dokument som beskriver situationen i Schweiz (på tyska) samt en studie från Chalmers högskola där situationen i nio europeiska länder belyses. Därtill bifogas även information om reningsanläggningen Lynetten i Köpenhamn.

En indikation på att diskussionen om slamspridningen antagit en allvarligare ton i Sverige är t.ex. att debatten för närvarande har nått långt också inom LRF (Lantbrukarnas Riksförbund). Där diskuteras om inte organisationen bör ställa sig bakom ett totalförbud, se [bilaga 10](#).

Uppmärksamhet bör också ägnas åt den s.k. Revaq certifieringen som idag skänker legitimitet åt att slammet sprids på åkermark. Revaq är dock

inte oberoende i frågan utan är ett organ ägs och kontrolleras av just de parter som har ett egenintresse i att slammet tillåts spridas på svensk åkermark. Det betyder att alla argument som söker stöd i Revaq certifieringen måste betraktas som partsinlägg och tillmätas just den betydelse som partsinlägg har när de framförs i form av rena påståenden som inte bekräftats av någon oberoende instans.

Det kan t.ex. noteras att giftinnehåll i slammet i form av läkemedelsrester, oorganiska nanopartiklar och andra hälsofarliga ämnen inte alls kontrolleras genom denna certifiering.

Boende i områden där slam är tänkt att lagras och spridas har inte bara luft- och vattenburen exponering att oroa sig för utan också den direkta exponering slammet medför för barn och husdjur. Det kan vidare påpekas att trakten runt Håbo-Tibble tillhör Sveriges häst tätaste områden.
